Материнчук Роман
Науковий керівник – доц. Караневич Мар'яна

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ АТМОСФЕРИ СТРАХУ В ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ СТІВЕНА КІНГА «МЕРТВА ЗОНА»

Вступ. Творчість С. Кінга займає особливе місце у сучасній літературі жахів, адже його твори виходять далеко за межі жанрових кліше, занурюючи читача у складний психологічний світ людських страхів і підсвідомих тривог. Роман «Мертва зона» – одна з найглибших його робіт, у якій моторошне переплітається з буденним, а відчуття жаху народжується не лише від подій, а й від самої атмосфери тексту. Страх у творах С.Кінга – це не просто емоція, а спосіб осмислення реальності, втілений через багатошарові мовні й стилістичні засоби.

Проблема адекватного відтворення атмосфери страху в перекладі таких текстів є особливо актуальною, оскільки вона пов'язана не лише з передачею змісту, а й із передачею настрою, ритму, інтонації, прихованого емоційного імпульсу. Перекладач стає співавтором, який має знайти баланс між збереженням авторського стилю й адаптацією художніх прийомів до національної мовної системи. Саме тому аналіз різних рівнів відтворення атмосфери страху в українському перекладі роману С.Кінга є важливим для розуміння механізмів художнього перекладу текстів емоційного напруження.

Мета – окреслення особливостей відтворення атмосфери страху в українському перекладі роману С. Кінга «Мертва зона» шляхом аналізу тексту на різних мовних рівнях – фонографічному, лексичному та синтаксичному.

Основний текст. Створення атмосфери страху в художньому тексті – це складний багаторівневий процес, у якому взаємодіють звукові, лексичні, синтаксичні та стилістичні засоби. Для С. Кінга страх – не лише емоційна реакція, а частина реальності, що проникає у всі аспекти буття його героїв. Відтворення цієї атмосфери в перекладі потребує тонкого відчуття мови, уваги до смислових відтінків, інтонацій і підтексту.

Досліджуючи переклад роману «Мертва зона», можна виділити кілька рівнів відтворення атмосфери страху: фонографічний рівень – передача звукових ефектів, ритміки, алітерації, що створюють відчуття напруження; лексичний рівень – добір слів і виразів із певним емоційним забарвленням, що формують психологічну напругу; синтаксичний рівень – побудова фраз, ритм мовлення, використання пауз, повторів, що впливають на темп сприйняття і нарощують страх.

На фонографічному рівні у романі С. Кінга «Мертва зона» страх часто передається через звучання мови – через ритм, інтонацію, звукові повтори, шиплячі приголосні, які створюють акустичний ефект тривоги. У романі «Мертва зона» такі засоби використовуються як в оригіналі, так і в українському перекладі, щоб викликати у читача фізичну реакцію – ніби «чути» страх. Перекладач відтворює ці звукові ефекти за допомогою підбору співзвучних слів. Наприклад, у перекладі наступного фрагменту відтворення страху ґрунтується на порушеному

мовленні, уривчастості фраз та нагромадженні пауз, спричиненого емоційним напруженням персонажа: All the terror and the nerv... nervousness which had puss... possett... possessed him so long as he was cuh... cuh... cuhfronted… confronted by an unknown fate… [4, с. 262]. – Усі страхи й тре... тривоги, що за... заводі... за-во-ло-ді-ли ним відтоді, як він зітк... зітхнув... зі-ткнув-ся з таємничою долею [2, с. 402]. В англійському тексті цей ефект досягається через повтори початкових складів (puss… possett... possessed, cuh... cuh… cuhfronted), які імітують заїкання та утруднене вимовляння слів у стані сильного страху. В українському перекладі збережено цю фонологічну характеристику за допомогою аналогічних прийомів, так маємо повторення початкових складів і звуків (тре... тривоги, за... заводі... за-во-ло-ді-ли, зітк... зітхнув... зі-ткнув-ся). Відповідно через використання звукових повторів, пауз і розірваних слів переклад передає не лише зміст, а й фонетичне втілення страху, забезпечуючи еквівалентний емоційний вплив на читача. Відтак, звукова організація тексту стає способом передати страх через слухове сприйняття.

Загалом фонологічний рівень у перекладі допомагає створити звукову атмосферу, що супроводжує сюжет. Відчуття страху тут виникає не лише від подій, а й від «звучання» мови. Така стратегія забезпечує ефект присутності – читач ніби чує, як «дихає» темрява. Тому вдалий переклад у цьому аспекті забезпечує еквівалентний звуково-емоційний вплив на читача, тоді як відсутність чи згладжування фонетичних деталей може знизити інтенсивність сприйняття страху.

На лексичному рівні художніх творів емоційність передається за допомогою спеціальних мовних засобів, призначених для відтворення почуттів [1, с. 48]. Звернімо увагу на лексичні одиниці, що реалізують ядро семантичного поля «страх», а саме лексику, яка пов’язана з емоційними станами переляку та жаху. У межах лексико-семантичної групи «страх» у романі «Мертва зона» С. Кінга виділено такі основні підгрупи лексем: 1) слова, що безпосередньо позначають емоцію страху; 2) слова, що називають частини тіла, через які виражено емоцію страху.

До прикладу, у наведеному нижче фрагменті лексичне виявлення страху пов’язане з описом фізичного стану персонажа: Johnny stood calmly, watching the Wheel, and now it seemed to her (although it might have been the sickness, which was now rolling through her belly in gripping, peristaltic waves) that his eyes were almost black. Jekyll and Hyde, she thought, and was suddenly, senselessly, afraid of him. [4, с. 43]. – Джонні стояв спокійно, дивився на колесо, і тепер Сейрі здавалося (може, через недужний стан — тепер живіт їй болісно хапало й викручувало через однакові проміжки часу), ніби очі в нього стали майже чорні. Джекіл і Хайд, подумала вона й зненацька відчула перед ним незбагненний, підсвідомий страх [2, с. 52]. Так, опис фізичного стану героїні (the sickness, which was now rolling through her belly in gripping, peristaltic waves) перекладено як «недужний стан – тепер живіт їй болісно хапало й викручувало через однакові проміжки часу». Тут через лексеми «хапало й викручувало» передано фізичний рівень

переживання страху. Уривок «and was suddenly, senselessly, afraid of him» перекладено як «зненацька відчула перед ним незбагненний, підсвідомий страх». Тут здійснено розширення: прислівник «senselessly» відтворено через «незбагненний, підсвідомий», що передає емоційну природу страху. Додавання лексеми «підсвідомий» підкреслює психологічний вияв страху як інстинктивну реакцію на невидиму загрозу. Загалом у перекладі вдало відтворено страх як підсвідоме, ірраціональне почуття через використання емоційно забарвлених лексем, описових конструкцій, розширення образності та точне збереження змісту тексту.

Переклад на синтаксичному рівні вимагає різноманітних синтаксичних трансформацій, які дадуть змогу перекладачеві досягти адекватності перекладу. Типовими для перекладу роману С. Кінга є різні техніки, такі як перестановка, членування чи об’єднання речень, які допомагають відтворити емоційну інтенсивність оригінального тексту засобами мови перекладу.

Перестановка використовується для підкреслення емоційних станів, часто узгоджуючи вторинний текст із синтаксичними нормами української мови. Зокрема, під час перекладу наступного фрагмента простежуємо перебудову синтаксичної структури оригіналу та зміну порядку слів: He looked at the African violet, at the aging picture of Jesus, baffled and afraid [4, с. 96]. – Джонні, спантеличений і переляканий, подивився на прив’ялу африканську фіалку, на вицвілу картинку з Ісусом [2, с. 138]. Так, в англійському оригіналі означення (baffled and afraid) стоїть після основної дії (He looked at the African violet <…>). Водночас використання трансформації перестановки в українському перекладі підсилює емоційність фрази, що передає емоцію страху.

Членування перетворює складні речення на простіші, окремі одиниці, щоб краще виразити напругу та внутрішній емоційний стан, тоді як об’єднання речень може оптимізувати або прояснити розповідь, іноді зменшуючи емоційний вплив. При цьому об'єднання речень як вид трансформації зазвичай використовується у випадках, коли існують розбіжності в синтаксичних чи стилістичних нормах між мовами [3, с. 178]. Пропонуємо розглянути наступне речення: It was the Hyde part that had scared her silly, because that eye was closed down to a slit. It could have been anybody. Anybody at all. Dan, for instance [4, с. 30] - То друга половина, Хайдова, так безглуздо налякала її, бо око там приплющене і за тією щілинкою може ховатися хтось інший. Хто завгодно. От хоч би й Ден [2, с. 33]. У перекладі простежуємо об’єднання речень, яке, вважаємо, певною мірою спрощує емоційне навантаження репліки оригіналу. В англійському тексті три короткі речення (It could have been anybody. Anybody at all. Dan, for instance) ніби відтворюють фрагментарність мислення персонажа, відображаючи його переляк. В українському варіанті ці елементи частково інтегровані в попереднє складне речення, що знижує емоційність фрази.

Висновки. Атмосфера страху в перекладі роману С. Кінга «Мертва зона» відтворюється багаторівнево – через звук, слово, ритм. На фонографічному рівні страх «чується», на

лексичному – «мислиться», а на синтаксичному – «відчувається». Успішність перекладу полягає у вмінні зберегти цей комплекс взаємодіючих ефектів, не руйнуючи гармонію між формою й змістом. Завдяки цьому український читач сприймає твір не як переклад, а як повноцінний художній текст, у якому живе той самий страх, що дихає зі сторінок оригіналу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончарова В. Особливості вербалізації англомовної емотивно-маркованої лексики в художніх текстах. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. № 48. Т. 1. 2021. С. 47-51.
2. Кінг С. Мертва зона. Київ: Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1998. 562 с.
3. Парнус К. Синтаксичні граматичні трансформації. Соціально-гуманітарні студії: інновації, виклики та перспективи: матеріали І Міжнародної наукової конференції (Житомир, 2023 р). С. 176-179.
4. King S. Dead zone. New York City: Viking Press, 1979. 392 p.

Чихарівський Валентин
Науковий керівник – доц. Караневич Мар'яна

КОД ДЕТЕКТИВА: СПРИЙНЯТТЯ ОБРАЗУ ЕРКЮЛЯ ПУАРО В ОРИГІНАЛІ ТА ПЕРЕКЛАДІ

Художній переклад – це один із ключових механізмів міжкультурної комунікації та обміну інформацією, що забезпечує взаємодію цільового читача чи аудиторії з оригінальним твором. Варто зазначити, що процес перекладу виходить за рамки звичайного відтворення смислової організації вихідного тексту та вимагає від перекладача власної творчої інтерпретації. У цьому випадку індивідуальний стиль та манера, а також стилістичні вподобання перекладача та його схильність до креативного відтворення першоджерела вважаються визначальними факторами, що мають значний вплив на кінцевий результат.

Ця динаміка досить помітно простежується під час роботи з канонічними творами та їх аналізу. Персонажі в цих романах часто набувають статусу архетипів. Яскравим прикладом, що визначає зазначену динаміку є детективний жанр у своїй теперішній формі, адже він зазвичай зосереджується на художньому образі слідчого. Унікальний набір властивостей та ознак детектива або його «код» – слугують структурним ядром та поєднують в одне ціле ключові концепти названого жанру, а саме «таємницю» та «розслідування».

Таким чином, від того, наскільки адекватно перекладач «декодує» художній образ центрального персонажа, залежить якість розуміння читачем першотвору, що зумовлює та підкреслює актуальність нашої роботи.

Отже, метою нашої розвідки є визначення та дослідження лінгвостилістичних засобів, які формують унікальний «код детектива» Еркюля Пуаро в романі Аґати Крісті «Вбивство у «Східному експресі», а також виявлення своєрідності його інтерпретації в українському перекладі, автором якого є А. Сметюх [2].